

Shitas HaRambam Part II

1. רמב"ם, גרושין פרק י' הלכה כ"א

לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשותו ודעתו לגרשה, ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר, ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה, אבל שנייה אם שנאה ישלחנה.

2. שלחן ערוך, אבן העזר סימן קי"ט

לא יגרש אדם אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר. ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה; אבל שנייה, אם שנאה, ישלחנה.

3. בבלי גיטין דף צ.

מתני'. בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר; ובית הלל אומרים: אפילו הקדיחה תבשילו, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר; ר' עקיבא אומר: אפ' מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר: והיה אם לא תמצא חן בעיניו.

גמ'... כי שנא שלח - ר' יהודה אומר: אם שנאתה שלח, ר' יוחנן אומר: שנאוי המשלח. ולא פליגי: הא בזוג ראשון, הא בזוג שני...

Approach #1: The מחלוקת תנאים Pertains to זיווג שני

4. בית שמואל שם סק"ב

משמע דס"ל ב"ש וב"ה פליגי בזיווג שני בזה ס"ל לב"ה דמותר לגרש משום דבר אבל בזיווג ראשון מודה ב"ה דאסור לגרש משום דבר וקרא ערות דבר איירי בזיווג שני ואז מותר לגרש משום ערוה או משום דבר לפי"ז מוטל על הב"ד דלכופו אותו לכתחלה שאל יגרש אשתו הראשונה משום דבר אבל ברש"י משמע דפליגי בזיווג א' וס"ל אפ' זיווג ראשון מותר לגרש משום דבר אבל שנוי הוא למקום...

5. חלקת מחוקק שם סק"ב

ואפשר שאף ברצון האשה שאז אין איסור בדבר מ"מ אין ראוי לעשות כן או י"ל שאף אם מצא בה ערות דבר כגון שהעיד לה אחד שמצוה לגרשה לא יאמר אני מאמין לו ויגרשה מיד אלא יהיה מתון בדבר ואל ימהר לשלוח ויעשה חקירה יפה באולי לא יצטרך לגרשה:

6. חלקת מחוקק שם סק"ג

שנייה אם שנאה ישלחנה. אף על גב דקי"ל כב"ה אם פשעה נגדו כגון אם הקדיחה תבשילו ישלחנה מ"מ אין זה דרך מוסר רק אם שנאה בשביל זה אבל אם יכול להעביר על מדותיו הוא משובח וגם אפשר אתא לאורויי אף לא פשעה נגדו והוא שובא אותה מחמת שנמאסת בעיניו ומכ"ש אם יש לה איזה מום ע"ז ג"כ נאמר [כי שנא שלח] [מלאכי ב'] רק שב"ה אורחא דמילתא נקטי שאין דרך להטיל שנאה על אשתו רק בפשעה אבל העיקר תלוי בשנאה כפשטא דקרא

7. פרי חדש, אבן העזר סימן קי"ט

וכיון דהאמורא ס"ל כר"ע פשיטא דהכי הלכתא ונראה לי שכן דעת הרמב"ם בחיבורו שכתב בסוף פ"ז וז"ל ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא א"כ מצא בה ערות דבר כו' אבל שנייה אם שנאה ישלחנה ע"כ והמחבר העתיק לשונו ואם איתא

דפסק דלא כר"ע הו"ל למינקט לישנא דב"ה והו"ל לומר אבל שנייה אם הקדיחה תבשילו ומדלא נקט הכי שמעינן דפסק כר"ע...

Approach #2: The מחלוקת תנאים Pertains to זווג ראשון

8. בית שמואל שם סק"ג

אא"כ מצא בה ערות דבר. ברמב"ם מסיים שנאמר כי מצא בה ערות דבר, ולכאורה קשה דהא ב"ש וב"ה פליגו בהאי קרא וב"ש ס"ל דוקא משום ערוה ומגרש א"כ פוסק כב"ש גם מ"ש ואין ראוי למהר ג"כ תמוה ואפשר דתופס לישנא דקרא ערות דבר והיינו ערוה או דבר כב"ה מ"ה כתב ואין ראוי למהר כמה שכתב הטור וה"פ אף על גב דמותר לגרש משום דבר מ"מ כיון דהמזבח מוריד דמעוה אין ראוי למהר:

9. בית שמואל שם סק"ד

ולמ"ש דפליגי בזיווג א' י"ל בזיווג א' אל יגרש אם לא עשתה דבר והוא שונא אותה וזיווג שני אז אפילו בלא דבר רק שונא אות' ישלחנה:

10. ט"ז שם סק"ג

(והוא ס"ל דאינו מותר) אלא בענין שפשיעה כנגדו דזה היה כמו ערוה וזהו פי' דברי השו"ע דהוא לשון הרמב"ם שכתב אא"כ מצא בה ערות דבר דפירושו או ערוה או דבר דהיינו פשיעה כנגדו ולא ידענא למה לא פי' דבריו מהו ערות דבר:

11. Noteworthy Features of שיטת הרמב"ם

1. Who Does the רמב"ם Hold Like?
 - The language at the beginning of the רמב"ם implies that he holds like בית שמאי, especially because he appears to quote בית שמאי's interpretation of the פסוק.
2. "Don't Rush..."
 - After the רמב"ם says that one can only divorce in instances of ערוה, he then says that one should not rush to divorce. What does this add?
3. Zivug Sheni
 - The רמב"ם uses the language of שונא when describing זווג שני. Whose opinion does this accord with?

Beis Hillel, Beis Shamai and R' Akiva

12. תלמוד ירושלמי, סוף מסכת גיטין

כתיב [ויקרא טו לג] והדוה בנידתה והזב את זובו זקנים הראשונים היו אומרים תהא בנידתה לא תכחול ולא תפקוס עד שחבוא במים. אמר להן ר' עקיבה משם ראייה. אם את אומר כן אוף היא עצמה מביאה לידי כעירות והוא נותן את עיניו בה לגרשה. ואתייה דוקנים כב"ש. ודר' עקיבה כב"ה:

13. פרי חדש, אבה"ע קי"ט

דהירושלמי סבור דר"ע לא פליג אב"ה דמשום דאיכא למיטעי בסברת ב"ה דדוקא בהקדיחה תבשילו מצי מגרש אבל לא במצא אחרת נאה הימנה קמ"ל ר"ע דליתא אלא משום דפליגי ב"ש וב"ה בערות דבר דקרא קא מהדרי ב"ה דאפילו הקדיחה תבשילו היינו טעמא משום דבקרא דערות דבר לא מצינן לרבוויי אלא דוקא הקדיחה תבשילו אבל מקרא דוהיה אם לא תמצא חן מצינן שפיר לדיוקי דין מצא אחרת נאה הימנה דמצי לגרשה בע"כ ומשו"ה תלה הירושלמי סברת ר"ע בב"ה ולא בסברת עצמו משום דהירושלמי לפרושי דב"ה קאתי וזה נראה לי ברור בכונת הירושלמי ולפי זה אית לן למיפסק כר"ע...

14. משנה למלך, גרושין פרק י' הלכה כ"א

גרסינן בירושלמי בשלהי גיטין והדוה בנדתה והזב את זובו וכו' ואתיא דזקנים כב"ש ודר"ע כב"ה. וקשה דאמאי אוקמוה לדזקנים כב"ש לחוד הוה להו לאוקומי אף כב"ה דהא טעמא דר"ע דפליג אדזקנים הוא משום דסבירא ליה דאף משום נוי יכול לגרשה ומשום הכי קאמר דמציא להתקשט בימי נדתה שאם תאסור לה תתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה.

ונראה דהירושלמי ס"ל דאף לסברת ב"ה דאינו יכול לגרשה משום נוי מ"מ פליג אזקנים וטעמא כיון דיכול לגרשה משום דהקדיחה תבשילו ואפשר שאם לא היתה מתגנה עליו לא היה מגרשה משום דהקדיחה תבשילו דלאו כ"ע קפדי בכה"ג אבל כשהיא מתגנה בעיניו תואנה הוא מבקש לגרשה ובעילה כל דהו שמוצא בה מגרשה. ובזה ניחא מ"ש הטור י"ד סי' קצ"ה שהתיר לנדה להתקשט כדי שלא תתגנה אף דפסקינן הלכתא כב"ה. אלא שסמך על הירושלמי דקאמר דזקנים לא אתו אלא כב"ש. דמשמע דאף ב"ה פליג אדזקנים...

ובזה הוה אפשר ליישב מה דאמרו בירושלמי ור"ע כב"ה והקשה הרשב"א ז"ל בחדושו דלמה הוצרכו לומר דר"ע כב"ה הלא כדברי עצמו קאמר דאפי' מצא אחרת נאה. ועם מה שכתבנו ניחא דלחזו שא נקטיה דר"ע דפליג אזקנים אתי אף כב"ה דסבירא ליה שאינו יכול לגרשה משום נוי וכ"ש לסברתו שיכול לגרשה משום נוי. א"כ אפשר לומר דהא דקאמר ור"ע כב"ה הוי בדרשא דדבר דלב"ה הוי או ערוה או דבר ור"ע נמי הכי ס"ל וכמ"ש התוס' בד"ה וב"ה בשם ה"ר אלחנן יע"ש...

15. תלמוד בבלי, גיטין דף צ:

זו היא מדת אדם רע, שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע, וטוה בשוק, ופרומה משני צדדיה, ורוחצת עם בני אדם. עם בני אדם ס"ד? אלא במקום שבני אדם רוחצין. זו מצוה מן התורה לגרשה, שנאמר: כי מצא בה ערות וגו'...

16. תלמוד ירושלמי, גיטין פרק ט'

והא תני ב"ש אומרים אין לי אלא היוצא משום ערוה בלבד. ומניין היוצאה וראשה פרוע צדדיה פרומין וזרועותיה הלוצות. תלמוד לומר כי מצא בה ערות דבר...

17. תלמוד בבלי, יבמות דף ס"ג.

אמר רבא: אשה רעה מצוה לגרשה, דכתיב: גרש לץ ויצא מדון וישבות דין וקלון.

18. רמב"ם, גרושין פרק י' הלכה כ"ב

אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנ' גרש לץ ויצא מדון, ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה לתוך ביתו.

19. משנה למלך שם

מש"ה הוצרך רש"י לומר דר"י אתי אף כב"ה דאף דלא כייפינן ליה שלא להוציאה מ"מ שנאווי הוא לפני המקום המגרש את אשתו משום שהקדיחה תבשילו ובזה פסקינן הלכתא כב"ה ומתני' איירי בזווג ראשון וב"ה כי פליגי אב"ש לא פליגי אלא דלב"ש אם לא מצא בה ערוה כופין אותו שלא להוציאה ועל זה קאמרי ב"ה דאף אם הקדיחה תבשילו אין כופין שלא לגרשה. אבל אה"נ דשניי הוא ור"פ נמי מיירי בזווג ראשון. וכל זה הוא לפי פירוש"י שפירש אם שנאתה שלח כר"ע. אבל אם נפרש אם שנאתה שלח כב"ה שהוא אם הקדיחה תבשילו שלח אי ר' יוחנן אתי כב"ש מתני' מיירי בזווג שני ור"פ נמי מיירי בזווג שני ואי ר' יוחנן אתי כב"ה מתני' מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני ור"פ נמי מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני:

20. Rav Soloveitchik, *Family Redeemed*, pg. 65-66

Divorce is only the formal validation of an act of disintegration which took place before, the conclusion of a process of profanation of the marriage institution which divested it of its permanency and constancy. Basically, divorce is warranted only in cases of adultery. However, we must remember that there are various degrees of adultery. There are more vulgar and more refined forms of adultery....

Beit Shammai interprets *ervat davar* in its literal sense of adultery. If the *Beit Din* is unable to ascertain adultery, a divorce is not warranted. *Ervat davar* was defined in strictly halakhic juridic terms; only legal blame is a justifying circumstance for divorce. Whatever does not border on formal adultery cannot be taken into account as a ground for the termination of the marriage. Rabbi Akiva changes the semantics of *ervat davar* and raises its meaning to the moral level. Dissolution of a marriage is permissible if he desires another woman; this very desire is an adulterous thought which cancels the pristine sanctity of the marriage. A sinful wish and inner betrayal of the wedded partner desecrates the covenantal endowment of marriage, although in the eyes of society the marriage appears to be perfect and the partners blameless. It is not the juridic aspect that is decisive relative to the sacred covenant of matrimony, but rather the moral one. If his affections were alienated by an adulteress, if he has become estranged from his mate because she no longer attracts him and he does not cherish her companionship any more – then the dissolution has begun already. The marriage has been desecrated and de-covenantalized. The divorce formally concludes a process that set in long before that.